

Studiu. De ce crește costul vieții în România, care sunt principalele greșeli ale Guvernului și ce e de făcut

Trei universitari din București și Cluj-Napoca au analizat evoluția prețurilor și propun câteva soluții care să ducă la îmbunătățirea situației

Creșterea galopantă a prețurilor de consum din ultima vreme este cauzată și de intervenția Guvernului prin impozite, subvenții și reglementări, este concluzia studiului „**Politicile eronate ne scumpesc viața**”, realizat în cadrul Institutului European pentru Studii Economice de trei universitari de la Universitatea din București, ASE București și Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca. Autorii studiului, Christian Năsulea, Lector Universitar Dr. Universitatea din București, Radu Nechita, Conf. Dr. Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca și Diana Năsulea, Drd. ASE București, arată că oricât de gravă ar fi situația pe o piață, controlul prețurilor de către guvern o va agrava pe termen lung și au mai multe recomandări la situația actuală, dintre care 5 lucruri care ar trebui făcute urgent. *„Infrastructura îmbunătățită, combinată cu un mediu legislativ previzibil și cu politici fiscale competitive, vor contribui mai mult la creșterea standardului de viață al oamenilor decât orice program de ajutor de stat*”, spun autorii studiului.

Studiul „**Politicile eronate ne scumpesc viața**”, care poate fi consultat aici (<https://ies-europe.ro/studii/politicile-eronate-ne-scumpesc-viata>), analizează Indicele total al Prețurilor de Consum (IPC), care a crescut cu 17,45% în intervalul aprilie 2020 - aprilie 2022, de aproape două ori mai mare decât media UE (10,29%), adică într-o perioadă asociată cu introducerea măsurilor pentru prevenirea și combaterea efectelor COVID și post-COVID. La produse alimentare, creșterea a fost de 14,4%, iar la cele nealimentare de 22,41%, din care 6,33% doar în luna martie, anul acesta. Pentru servicii, IPC a avut o rată de creștere mult mai lentă (9,91%).

Atunci când vorbim despre domeniile cu cele mai mari creșteri ale IPC din ultimele 12 luni, se constată evoluții spectaculoase la **combustibili** (prețul „la pompă” al motorinei a crescut cu 58,30%, iar cel al benzinei cu 41,37%), **locuințe** (prețul imobiliarelor, la nivel național, este cu 22,30% mai mare decât în urmă cu un an) sau **transporturi** (+15,96%), în vreme ce **îmbrăcămintea** și **încălțăminte** (3,75%), **sănătatea** (3,30%) și **telecomunicațiile** (+1,63%) au înregistrat creșteri mult mai mici.

„O eroare clasică a autorităților este tentativa de a combate creșterea prețurilor prin plafonare. Măsurile de acest tip au avut dintotdeauna și peste tot aceleași efecte: „dispariția” produselor de pe piață și/sau raționalizarea lor, apariția pieței negre, a corupției, totul pe fondul reducerii și mai accentuate a ofertei bunurilor dorite de oameni. Oricât de gravă ar fi situația pe o piață, controlul prețurilor de către guvern o va agrava pe termen lung”, spune Radu Nechita, Conf. Dr. Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca.

Potrivit datelor folosite de cei trei universitari, venitul mediu brut al gospodăriilor din România a fost de 6.055 lei/lună în trimestrul IV al anului trecut (2.395 lei/persoană). Din acest venit, românii cheltuiesc 67,6% pentru consum, plătesc taxe ce înseamnă aproape o treime din venit (32,1%), iar 0,3% o reprezintă investițiile. TVA aplicabil cheltuielilor gospodăriilor se adaugă la taxarea deja menționată și poate ajunge să reprezinte încă 12,8% din veniturile totale ale unei gospodării, ceea ce duce povara fiscală totală a gospodăriei medii românești la 44,9%. Potrivit Institutului Național de Statistică, cel mai mare procent din cheltuielile medii ale gospodăriei, 32,3%, este reprezentat de alimente și băuturi nealcoolice. Urmează costurile locuinței, inclusiv încălzire, electricitate și apă curentă (16,3%).

Pe baza acestor informații, arată autorii studiului, se poate anticipa faptul că viitoarele majorări ale prețurilor la alimente și creșterile deja vizibile ale prețurilor energiei și combustibililor vor avea un efect negativ asupra bunăstării românilor și asupra capacității acestora de a-și acoperi costul vieții. *„Rata ridicată a proprietății asupra locuințelor îi va salva pe mulți dintre românii cu venituri foarte mici de sărăcia extremă, însă aceștia se vor confrunta cu dificultăți semnificative în a-și procura chiar și strictul necesar”*, spune Diana Năsulea, Drd. ASE București.

Statul român joacă prost în trei domenii: locuințe, combustibili și energie

Domeniile cele mai grav afectate de creșterile de prețuri, cu efect direct asupra buzunarelor românilor, sunt locuințele, carburanții și energia, arată autorii studiului.

LOCUINȚE. Chiar dacă românii sunt în topul european al proprietarilor de locuințe și populația se reduce an de an (la 1 ianuarie 2022 eram mai puțini cu 0,6% decât cu un an în urmă), cererea generală de locuințe este mai mare decât oferta, cu impact asupra prețurilor. Soluția cea mai la îndemână, creșterea ofertei, se lovește de probleme generate de stat: România se află pe locul 147 în lume, din 190, la ușurința de a obține autorizațiile de construcție, potrivit „Ease of Doing Business” (2020), clasament realizat de Banca Mondială. Mai precis, eliberarea unei autorizații de construcție necesită 24 de proceduri, durează în medie 260 de zile, iar costul acestui demers reprezintă 2% din valoarea construcției. O altă problemă reflectată în același clasament: România ocupă locul 157 la capitolul racordare la electricitate (9 proceduri, 174 de zile de așteptare, cost de 4 ori mai mare decât venitul mediu anual).

În același timp, salariul mediu din construcții reprezintă 94% din salariul mediu pe economie, iar autoritățile au găsit o pseudo-soluție: scutirea angajaților din acest sector de la plata contribuției de 3,5% din salariul brut la Pilonul II al sistemului de pensii, bazat pe capitalizare în conturi individuale. Altfel spus, au fost ajutați dezvoltatorii imobiliari să reducă salariul brut plătit angajaților fără a le reduce acum salariul net, dar cu prețul reducerii pensiei viitoare a acestora.

CARBURANȚI. Taxele și accizele aplicate producției, distribuției și comercializării carburanților în România sunt responsabile pentru o parte însemnată a prețului plătit de consumatorii

finali. Acciza pentru benzină este de 2.458,10 lei/tonă (1,89 lei/litru), iar acciza pentru motorină este de 2.052,89 lei/tonă (1,73 lei/litru). În data de 25 aprilie 2022, un litru de benzină costa „la pompă”, în medie, 7,84 lei, iar motorina 8,72 lei. Fără TVA și fără accize, litrul de benzină ar fi costat 4,7 lei, iar cel de motorină 5,6 lei. Rezultă că nu mai puțin de 39% din sumele plătite pentru benzină, respectiv 36% din cele pentru motorină merg către bugetul de stat în contul TVA și al accizelor.

„Formula de calcul a accizelor pentru carburanți, corelată cu cursul valutar, a făcut ca accizele să crească cu 3,6% în 2022 față de 2021. Prețul carburanților influențează prețurile tuturor produselor de pe piață, deci se produce un efect de domino care duce la o creștere generalizată a tuturor prețurilor, ceea ce influențează cursul de schimb utilizat la calcularea accizei. Avem astfel de-a face cu un cerc vicios care contribuie și mai mult la scumpirea produselor și serviciilor și la pierderea puterii de cumpărare a românilor”, susține Radu Nechita, Conf. dr. Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca.

ENERGIE. Situația generală, marcată de pandemia de Covid-19, penuria de gaz, adâncită de Gazprom în mod intenționat începând din vara anului 2021, și invadarea Ucrainei de către Rusia în luna februarie 2022, invocată de autoritățile din România, nu trebuie să folosească drept pretext pentru a ascunde acțiuni greșite ale guvernului. *„Prețurile energiei au crescut în România atât pentru că au crescut în toată Europa, în general, cât și pentru că România a adoptat politici eronate, precum legea plafonării și compensării”,* afirmă Radu Nechita.

Adevărul este însă că prețurile gazelor naturale pentru consumatorii non-casnici au început să crească în prima parte a anului trecut (+80% în perioada ianuarie-noiembrie 2021) și au cunoscut o creștere rapidă pentru consumatorii industriali în a doua jumătate a anului trecut, adică înaintea majorării de prețuri pentru consumatorii casnici. Fără a reuși să limiteze costurile cu energia prin transferarea unei părți din cost la bugetul de stat, legile pentru plafonarea și compensarea prețurilor la energie au trecut prin mai multe forme, ceea ce a sporit incertitudinea, agravând astfel situația. Ba, chiar, prin eliminarea din sistem a concurenței, care îi motiva pe vânzătorii să vândă la cel mai bun preț posibil, s-a ajuns la o creștere generală a prețurilor.

„Alocarea în continuare a unor sume mari de bani de la bugetul de stat pentru a compensa costurile energiei va înrăutăți și mai mult lucrurile și îi va determina pe politicieni să ia în considerare acțiuni care, pe termen lung, vor fi și mai dăunătoare economiei. Un exemplu este impozitare progresivă a veniturilor persoanelor”, spune Christian Năsulea, care atrage atenția și asupra altor erori: întârzierea investițiilor în dezvoltarea de noi capacități de producție a energiei sau neaccesarea fondurilor UE disponibile, destinate în mod special acestui sector (Fondul de Modernizare al UE).

„Având în vedere implicarea semnificativă a guvernului român în sectorul energetic, atât prin politica fiscală ostilă, cât și prin deținerea unor participații importante în companiile din domeniul energiei, acesta este probabil sectorul prin intermediul căruia Statul Român are cel mai mare impact asupra creșterii costului vieții”, adaugă Christian Năsulea.

Recomandări. Cinci lucruri care trebuie făcut urgent

Autorii studiului au mai multe recomandări de politici publice care, dacă ar fi urmate, ar duce la îmbunătățirea situației. Principalele recomandări se referă la simplificarea fiscalității, menținerea facilităților fiscale pentru IMM, reducerea cheltuielilor bugetare, reducerea accizei la carburanți și a taxelor pe energie, reducerea poverii non-fiscale.

#1 Simplificarea fiscalității. *„Având în vedere cele mai recente evoluții din România și intenția actualului guvern de a reintroduce un impozit progresiv pe venitul persoanelor fizice, recomandarea numărul unu pe partea de politici publice pe care trebuie să o facem este aceea de a simplifica lucrurile. În practică, există deja un număr mare de excepții și deduceri pentru diferite categorii de lucrători și un număr tot mai mare de cote de impozitare diferite pentru veniturile realizate din alte surse decât salariile. Este deja destul de greu pentru unii concetățenii să își depună declarațiile fiscale completate corect. Introducerea unei scheme progresive de impozitare a veniturilor ar complica și mai mult lucrurile și ar duce foarte probabil la o scădere a sumelor nete încasate prin impozitarea pe venit”,* spun autorii studiului.

#2 Menținerea facilităților fiscale pentru IMM. Impozitul pe veniturile IMM (3% impozit pe venituri pentru cele cu o cifră de afaceri de sub 1 milion EUR, sau 1% pentru microîntreprinderile cu cel puțin 1 angajat) și impozitul de 5% pe dividende oferă unul dintre cele mai atractive seturi de condiții fiscale pentru antreprenori din UE. Aceste facilități trebuie să fie cel puțin menținute, dar e preferabil să fie îmbunătățite pentru a face România mai atractivă pentru investitori.

#4 Reducerea accizei la carburanți și a taxelor pe energie ar avea un efect net pozitiv asupra economiei românești. *„La anumite niveluri de reducere a impozitelor sau de eliminare a acestora, creșterea activității economice indusă de impozite mai mici, precum și alte mecanisme descrise de Curba Laffer, pot duce la o creștere a sumei totale colectate de stat prin intermediul taxelor”,* mai spun autorii studiului citat.

#5 Reducerea poverii non-fiscale a legislației și a reglementărilor, care să includă o reducere cantitativă a reglementărilor în general și îmbunătățirea stabilității cadrului legislativ. *„Deciziile nu trebuie luate peste noapte. Cetățenilor și companiilor trebui să li se acorde timp suficient pentru a se pregăti înainte de intrarea în vigoare a oricăror noi reguli. Ar fi o îmbunătățire semnificativă față de situația curentă simpla respectare a articolului 4 din Codul Fiscal, potrivit căreia eventualele modificări intră în vigoare la data de 1 ianuarie și rămân neschimbate cel puțin pe parcursul aceluși an”,* afirmă cei trei universitari români.

Alte recomandări ale autorilor studiului „Politicile eronate ne scumpesc viața” se referă la eliminarea blocajelor evidențiate de raportul Ease of Doing Business (cu accent pe obținerea permiselor de construcții, conectarea la rețeaua de electricitate și rezolvarea insolvențelor), digitalizarea serviciilor, îmbunătățirea infrastructurii, consolidarea statului de drept și îmbunătățirea predictibilității reglementărilor.

Despre autori

Studiul „**Politicile eronate ne scumpesc viața**” a fost realizat în cadrul Institutului European pentru Studii Economice (ies-europe.ro), pe baza analizei calitative a unor informații din baze de date ale Eurostat, OECD, Banca Mondială și INS și face parte dintr-o cercetare pan-europeană coordonată de Epicenter Network (epicenternetwork.eu). IES-Europe este o organizație non-guvernamentală fondată în 1989, ale cărei principale activități sunt legate de educația economică și de promovarea principiilor liberalismului clasic în politicile publice și în societate în general. Epicenter este o rețea independentă de organizații non-guvernamentale ce își propune să ofere informații în dezbaterile publice pe marginea politicilor publice ale Uniunii Europene și să promoveze principiile unei societăți libere bazându-se pe expertiza economică a membrilor săi.

Conf. univ. **Radu Nechita** predă Microeconomie, Integrare Economică Europeană, Globalizare și Dezvoltare la Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca (Departamentul de Studii Europene). Este preocupat de factorii instituționali ai dezvoltării, cu accent pe reglementări, politici monetare și fiscale. Promovează educația economică, iar din 2003, organizează pentru studenții din Cluj-Napoca Seminarul „Friedrich von Hayek”, o serie extracurriculară săptămânală de conferințe interactive.

Christian Năsulea predă Economie la Departamentul de Relații Internaționale și Istorie Universală din cadrul Facultății de Istorie a Universității din București. Este director executiv al IES-Europe și cercetător afiliat al Institutului de Cercetare în Probleme Economice și Fiscale. Domeniile sale de interes includ politicile publice și stimulii pentru dezvoltare economică, negocierea politică și comercială în relațiile internaționale, economia comportamentală și procesele de decizie.

Diana Florentina Năsulea este licențiată în relații internaționale și studii europene, are un master în istoria și practica relațiilor internaționale și este doctorand la Departamentul de Economie și Politici Economice din cadrul Academiei de Studii Economice București. Teza sa se concentrează pe dezvoltarea economiei colaborative ca motor al creșterii economice în România și a politicilor publice care o influențează. Este Director de Programe al IES-Europe și cercetător afiliat al Institutului de Cercetare în Probleme Economice și Fiscale.